

УДК:336.717.3

Радченко Н.Г.
к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність здійснення банківськими установами аналізу депозитної діяльності; запропоновано етапи оцінки ефективності депозитних операцій з урахуванням динаміки обсягу депозитних ресурсів, % ставки, дотримання банком правил ліквідності та коефіцієнтів ефективності депозитної діяльності. Проведено оцінку ефективності депозитної діяльності ПАТ «Укрсоцбанк».

Ключові слова: депозитна політика банку, етапи оцінки ефективності депозитної політики, критерії ефективності депозитних операцій, процентний спред.

Постановка проблеми. Однією з основних функцій банків є сприяння мобілізації тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання, спрямування їх у різні сфери економіки з метою найефективнішого використання. Основна частина банківських ресурсів утворюється у процесі здійснення депозитних операцій банку, від ефективної і правильно організації яких залежить стійкість функціонування банківської установи. Депозити є основним способом акумуляції ресурсів банку, тому банкам необхідно постійно підтримувати високий сервіс клієнтів, пропонувати нові депозитні продукти та умови вкладання коштів, щоб утримувати та розширювати існуючу клієнтську базу. Зважаючи на те, що в системі ресурсів банку найбільшу питому вагу займають депозитні кошти, доцільним є здійснення аналізу депозитної діяльності вітчизняних банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових досліджень депозитної політики банківських установ слід зазначити роботи Г. Панової, Р. Коцовської, Р. Ричаківської, Г. Табачук, Я. Грудзевича, М. Вознюка, М. Мельникової, О. Лаврушина, М. Саннікової, А. Пустової та ін. Дослідження науковців переважно спрямовані на вивчення сутності та принципів депозитної політики, аналіз обсягу та структури депозитних вкладень, асортименту депозитних продуктів, впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на формування депозитної бази банківських установ. Поряд з цим, малодослідженими залишаються питання розробки методичних підходів, крите-

рів й показників для оцінки ефективності депозитної діяльності банку.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження методичних підходів до оцінки ефективності депозитної політики банківських установ.

Виклад основного матеріалу. Діяльність банківських установ базується на певних принципах, серед яких особливе значення має принцип ефективного використання залучених ресурсів. Відповідно з цим принципом залучені кошти повинні бути не тільки збережені, а й повернені з приростом (депозитним процентом), який становить частку загального приросту авансованої вартості (позичкового відсотка). Останнє дуже важливо для визначення ефективності, оскільки своєчасне повернення позики може мати місце і у випадку її невикористання.

Головним джерелом формування залучених коштів виступають депозитні ресурси. Від об'єму, видів, структури та ціни залучення ресурсів залежать можливості банку підтримувати свою ліквідність і отримувати доходи та прибуток в необхідному обсязі. Саме цим і обумовлена актуальність дослідження методичних підходів до оцінки ефективності депозитної політики.

Слід відзначити, що проблема визначення ефективності депозитної політики, як і сама теорія сутності депозитної політики, до теперішнього часу не знайшла відповідного відображення у наукових працях вітчизняних економістів. В основному вивчаються та пропонуються показники, що відображають ефективність окремих напрямів депозитної діяльності банку.

На нашу думку, визначення ефективності депозитної політики банку доцільно прово-

дити з урахуванням основних 4 етапів аналізу, представлених на рис.1.

Рис.1. Етапи оцінки ефективності депозитної політики банку.

Отже, на I етапі доцільним є проведення аналізу динаміки обсягу депозитів та кредитів. При цьому депозитну політику можна характеризувати як ефективну у разі виконання наступної умови:

$$\text{Обсяг кредитів (K}_p) \geq \text{Обсягу депозитів(Д)} \quad (1)$$

Проведемо вище зазначений аналіз на прикладі ПАТ «Укрсоцбанк» за період 2009-2013 рр. (рис. 2).

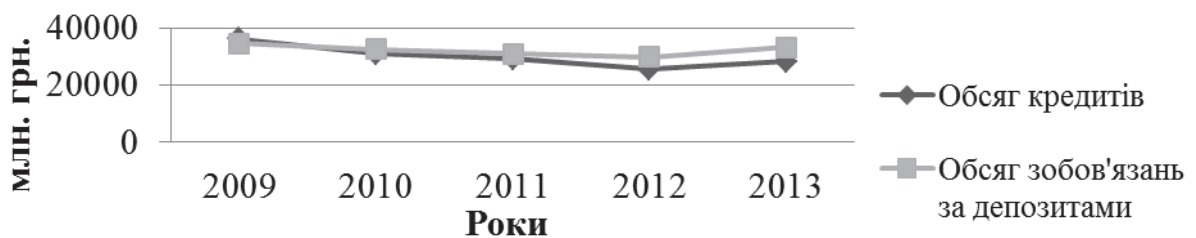

Рис. 2. Динаміка обсягу депозитів та обсягу кредитів ПАТ «Укрсоцбанк».

Як бачимо, починаючи з 2010 року обсяг зобов'язань за депозитами перевищує обсяг кредитів. З одного боку, перевищення обсягу притоку коштів на депозити над обсягами кредитування свідчить про підвищення довіри до банку як фізичних, так і юридичних осіб. Проте з іншого боку, це свідчить про наявність «неробочих ресурсів», унаслідок чого, банк не отримує достатньо прибутку для покриття зобов'язань по депозитам, що впливає на фінансову стійкість банку. Отже, враховуючи умову 1, можна стверджувати,

що депозитна політика ПАТ «Укрсоцбанк», починаючи з 2011 року є неефективною.

Ефективне функціонування та розвиток будь-якого банку багато в чому визначається оптимальністю співвідношення між величиною депозитних і кредитних відсотків. Доход банку визначається спредом між кредитними й депозитними ставками, а також кількістю, щодо позичених та залучених коштів. Відповідно коли банк встановить більш менші процентні ставки за кредитами, він може отримати більший прибуток, за ра-

хунок збільшення кількості клієнтів. Виходячи з цього, доцільно проводити постійний аналіз динаміки та співвідношення процентних ставок за кредитними та депозитними продуктами.

З вище зазначеного випливає наступна умова ефективності депозитної діяльності банку:

$$(\% \text{ ставка } K_p - \% \text{ ставка } D) \rightarrow \max \quad (2)$$

Розглянемо, чи виконується зазначена умова в ПАТ «Укрсоцбанк» за період 2009-2013 рр. (рис. 3).

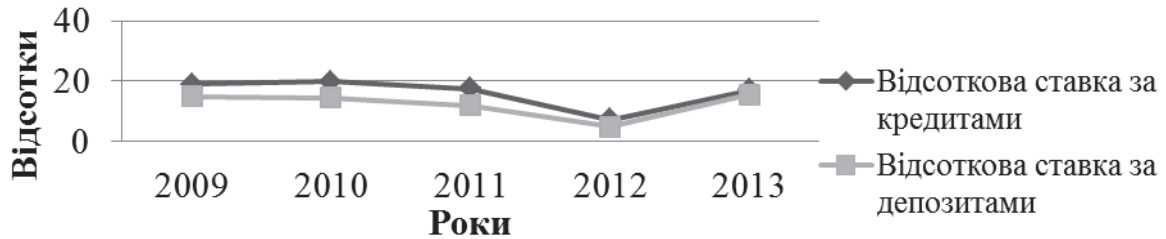

Рис.3 Динаміка процентних ставок в гривнях за кредитами та за депозитами ПАТ «Укрсоцбанк» за період 2009 – 2013 рр.

Виходячи з даних рис. 3 можна зробити висновок, що починаючи з 2011 року відсотковий спред мав тенденцію до зниження та в 2013 році досяг майже нульового значення. Отже, враховуючи умову 2, можна стверджувати, що ефективність депозитної діяльності банку за період 2009 -2013 рр. поступово знижувалась.

Суттєвий вплив на ліквідність банку має оптимальне співвідношення активів та пасивів за строками і сумами. Існує так зване «золоте банківське правило», яке свідчить що величина і терміни фінансових вимог банку повинні відповідати розмірам і термінам його зобов'язань. У банківській діяльності повний збіг параметрів коштів, що акумулюються, та вимог зустрічається у край рідко. Баланс банку відображає наявність коштів, які є в його розпорядженні і вимоги на поточну дату, і в цей конкретний момент кількісно вони повинні співпадати один з одним. Проте для того, щоб така відповідність підтримувалася і в майбутньому, необхідно постійно поповнювати кошти, які вибувають, підтримуючи їх на необхідному рівні. Дотримання «золотого банківського правила» забезпечується шляхом підтримання динамічної рівноваги активів і пасивів із постійним заміщенням коштів, які вибувають зі складу ресурсів, новими. Таким

чином, під час оцінки ефективності депозитної діяльності банку, важливим є й III етап, що передбачає аналіз співвідношення обсягів кредитів та депозитів за сегментами, строками.

IV етап аналізу передбачає: розрахунок ряду коефіцієнтів, використання яких дає можливість провести всебічний аналіз депозитної діяльності банку (табл. 1).

Використаємо вище зазначені показники та критерії для оцінки ефективності депозитної політики ПАТ «Укрсоцбанк».

Розрахувавши показники оцінки ефективності депозитної політики ПАТ «Укрсоцбанк», можемо зробити наступні висновки: коефіцієнт максимізації прибутковості активів за весь аналізований період є від'ємним, що свідчить про досить низький рівень ефективності управління процесом залучення та використання вільних коштів. Коефіцієнт миттєвої ліквідності впродовж всього аналізованого періоду зменшувався та у 2013 році становив лише 4,2%, що на 3,4% менше ніж у 2009 році. Зниження цього показника свідчить про погіршення фінансового стану банку, його капітальної бази. Коефіцієнт відношення зобов'язань банку і капіталу також мав тенденцію до зменшення на 2,44% у 2013 році в порівнянні з базовим 2009 роком.

Таблиця 1

Показники ефективності депозитної політики банку

Показник	Методика розрахунку
Критерій максимізації прибутковості активів, %	$A_1 = \frac{\text{Прибутки} - \text{Витрати}}{\text{Активи}}$
Коефіцієнт миттєвої ліквідності, %	$L_1 = \frac{LA}{OB}$
Генеральний коефіцієнт надійності, %	$D_1 = \frac{K}{A_p}$
Рівень надійності капіталу в пасивах банку, %	$D_2 = \frac{K}{OK} \times 100\%$
Частка власного капіталу, сформована за рахунок прибутку, %	$D_3 = \frac{K - YF}{K}$
Ефективність використання банком залучених ресурсів, %	$P_1 = \frac{P_R}{OK}$
Ефективність операцій банку, %	$P_2 = \frac{P_R}{A_p}$
Ефективність використання власного капіталу, %	$P_3 = \frac{P_R}{K}$
Коефіцієнт співвідношення кредитів і депозитів, %	$P_4 = \frac{P_R}{A}$
Коефіцієнт використання депозитів, %	$L_A = \frac{LA}{OK}$
Коефіцієнт ефективності депозитної політики, %	$K_{\text{ЕДП}} = \frac{(P_O - P_B) + (K_D - K_B) - D_K - P_A}{(P_B - K_B - A_{\text{НР}})} \times 100\%$
Умовні позначення:	
<p>LA – ліквідні активи; OB – зобов'язання до запитання; K – власний капітал банку; A_p – працюючі активи; OK – сукупні зобов'язання; YF – статутний капітал; P_R – прибуток; A – сумарні активи; P_O, P_B – проценти отримані, проценти виплачені; K_D, K_B – комісійні доходи, комісійні витрати; D_K – дивіденди нараховані; P_A – нараховані резерви по активних операціях; P_B – пасиви банку; K_B – капітал банку; $A_{\text{НР}}$ – неробочі активи.</p>	

Джерело: [1, с.107-111; 2, с.117; 3, с. 279; 4, с. 52; 5, с. 45; 6, с. 5; 7]

Таблиця 2

Критерії оцінки ефективності депозитної політики ПАТ «Укрсоцбанк»

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	+,-
Критерій максимізації прибутковості активів, %	-0,09	-0,09	-0,09	-0,09	-0,12	-0,03
Коефіцієнт миттєвої ліквідності, %	7,6	5,9	5,23	4,7	4,2	-3,4
Генеральний коефіцієнт надійності, %	0,15	0,17	0,18	0,26	0,24	0,09
Рівень надійності капіталу в пасивах банку, %	16,12	19	19	29,1	26,6	10,48
Частка власного капіталу, сформована за рахунок прибутку, %	0,6	0,65	0,65	0,79	0,79	0,19
Ефективність використання банком залучених ресурсів, %	0,003	0,0006	-0,001	0,0001	-0,03	-0,033
Ефективність операцій банку, %	0,003	0,0005	-0,001	0,0001	-0,03	-0,033
Ефективність використання власного капіталу, %	0,02	0,003	-0,006	0,0003	-0,13	-0,15
Ефективність використання ресурсів, %	0,003	0,0005	-0,001	0,0001	-0,03	-0,033
Коефіцієнт співвідношення кредитів і депозитів, %	1,04	0,95	0,94	0,85	0,84	-0,2
Коефіцієнт використання депозитів, %	0,13	0,2	0,27	0,19	0,23	0,1
Ефективність депозитної політики, %	-1,13	-2,74	-3,2	-5,9	-7,8	-8,93

Джерело: фінансова звітність ПАТ Укрсоцбанк - Джерело доступу: <http://www.unicredit.ua/>

Це говорить про погіршення банком активності у сфері залучення ресурсів. Позитивна тенденція до збільшення генерального коефіцієнта надійності свідчить про те, що вкладення банку у працюючі активи стають більш захищеними власним капіталом. У 2009 році цей показник складав 0,15%, а вже у 2013 році він збільшився на 0,09%, тобто становив 0,24%. Коефіцієнт співвідношення кредитів і депозитів у 2013 році становив 0,84%, що на 0,2% менше ніж у 2009 році.

Аналіз групи показників, яка характеризує ефективність різних напрямів депозитної політики дозволяє зробити наступні висновки: впродовж п'яти років в ПАТ Укрсоцбанк спостерігається зменшення ефективності використання банком залучених ресурсів, погіршення ефективності операцій банку, використання власного капіталу та послаблення ефективності використання ресурсів. Таким чином, за результатами досліджень усіх чотирьох етапів було встановлено низький рівень ефективності депозитної діяльності банку та визначена негативна тенденція щодо стану основних критеріїв та показників. Для підвищення надійності та покращення фінансових результатів банку необхідно обов'язково звернути увагу на порядок формування та реалізації депозитної політики.

Висновки. Запропонована система критеріїв та показників оцінки ефективності депозитної діяльності банку дозволяє зробити всебічний аналіз формування та реалізації депозитної політики; оцінити слабкі й сильні сторони; визначити головні фактори впливу та нейтралізувати їх за допомогою сучасних заходів щодо покращення цінової політики, удосконалення асортименту депозитних продуктів, підвищення якості обслуговування. Обов'язковим при цьому є застосування досвіду успішних вітчизняних та зарубіжних банків.

Список літератури

1. Линдер Н. Непрерывная модель управления денежными потоками банка / Н. Линдер // Финансовые риски. - 2008. - №3. - С.107-111.
2. Лукасевич И.Я. Анализ финансовых операций. Методы, модели, техника исчислений / И.Я. Лукасевич - М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998. - 400с.
3. Масленчиков В.В. Зарубежные финансовые системы / В.В. Масленчиков - М.: ТД «Элит-2000», 2001.-392с.
4. Онишко С. Деякі проблеми кредитного забезпечення потреб економіки інноваційного типу: досвід України / С. Онишко // Вісник НБУ. - 2007. - №4. - С.50-53.
5. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О. Пернарівський // Вісник НБУ. - 2008. - №4. - С.4-57.
6. Погостинская Н.Н., Системный анализ финансовой отчетности / Н.Н. Погостинская, Ю.А. Погостинский - М.: ИНФРА, 2001. - 204с.
7. Саннікова Н.С. Теоретичні та практичні аспекти ефективності депозитної політики банку / Н.С. Саннікова // Регіональна економіка. — 2006. — № 1. —С. 121-125.

Summary. *Deposit resources come forward as a main source of the attracted money forming. Possibilities of bank to support the liquidity and get profit in a necessary volume depend on a volume, kinds, structure and cost of bringing in of resources. Exactly by it conditioned actuality of the methodically estimation of deposit politics efficiency.*

The problem of determination of deposit politics efficiency did not find a corresponding reflection in scientific works of Ukrainian economists. Indexes that represent efficiency of separate directions of bank deposit activity are mainly studied and offered.

To our opinion, determination of bank deposit politics efficiency it is expedient to conduct taking into account basic 4 stages of analysis:

First stage. Analysis of dynamics of deposits and credits volume.

Second stage. An analysis of dynamics of credits and deposits rates.

Third stage. An analysis of correlation of credits and deposits volumes is after segments, terms.

Fourth stage. Estimation of deposit politics efficiency indexes.

An offer system of criteria and indexes of estimation of deposit activity efficiency of bank allows to do the all-round analysis of forming and realization of deposit politics; to estimate weak and strong parties; to define the main factors of influence and neutralize them by means of modern events in relation to the improvement of price politics, improvement of assortment of deposit products and service. Important here is application of experience of successful Ukrainian and foreign banks.

Keywords: *deposit politics of bank, stages of estimation of efficiency of deposit politics, criteria of efficiency of deposit operations, percent margin.*